

NELIKÜMMEND AASTAT ON PIKK AEG

Kroonika ütleb nõnda: «Võrumaa TSN TK Haridusosakonna juhataja Albert Ivaski käskkirj nr. 51, 28. oktoobril 1949. a. Määrati Kivitar Silvia Eduardi t. Võru Maakondliku Pioneerimaja direktoriks, arvates 1. okt. 1949. a. Alus: ELKNC Võrumaa Komitee ettepanek nr. 131.» — Niiviisi, tollele ajale omaselt, pioneerimaja loodi ja selle esimene direktor paika pandi. Maja asus Pioneeride (nüüd Vabaduse) tn. 1, kus praegu laiub rusuhunnik. Viiekümnendate aastate alguses koliti praegusse asukohta, Vabaduse 17. Direktoreid on olnud enne praegust, Reet Linnast, tosin. Kõige kauem Reet Linnase eelkäija Sirje Pakler — (14 aastat; 1973–1987), Harri Liius (10 aastat; november 1953 — jaanuar 1964) ja Elsa Aia (8 aastat; 1965–1973).

Tänu kauaaegsele töötajale Helgi Liiusile on maja ajalugu talletatud mahukatesse kroonikaraamatutesse.

Nelikümmend aastat on pikk aeg. Ajapendel on teisele poole jõudnud. Üks asi ajab hämmeldusse ja teeb kurvaks: just kui liiga kergel käel tikutakse kõike kõlbmatuks ja halvaks tunnistades kõrvale heitma paljude inimeste töö. Ometi on pioneeride maja alati lapsekeskne ja lapsesõbralik asutus olnud. Nimi pole päris täpselt tegelikkusele vastanud algusest peale, sest siin on rakendust leidnud pioneerieast nooremaid ja vanemaid. Nii mõnigi Moskvas tulnud tsirkulaar jäi direktori või metoodiku sahtlipõhja. Mõnikord ka sel lihtsal põhjusel, et mis hea suurele Moskvale, pole kõlvanud väikele Võrule. Ega kontrollidki siia kaugele kuigi sageli jõudnud. Metsatagune asi. Aga töö pole kunagi seisma jäänud. Ka seisakuaastail mitte. Ja Võrust kaugemale küündis teadmine kunsti või fotoringi konkursivõitudest, laululaste või tantsijate säravast esinemisest laulupeol, järjekordselt valminud balletilavastusest... Ei tea küll teist niisugust väikelinna nime-tada, kus igal aastal tuli lavale lasteballett; enne seda, viiekümnendatel, aga õhtut täitnud näidend laulude ja tantsudega. Viiekümnendatel aastatel tuli pioneerimaja esimest korda «välja õuest ja värvast» ülevaatenäitusega ringide tööst. Need näitused on heaks tavaks tänaseni; nendega on tähistatud paljusid tähtpäevi, ka maja varasemaid juube-

Järgmisel kevadel on veel üks ilus tähtpäev: 35aastaseks saab kunstiring. Sama kaus on lapsi loomisrõõmu läetetele juhatanud ringijuht Asta Määrts, 1965. aastal läkitati esimesed Võru laste tööd Ameerika Ühendriikidesse, Tänavu saadeti Sõprusühingu kaudu 25 4-sijoonist samuti Ameerika Ühendriikidesse. Vahepeale mahub väga erinevaid maid ja mandreid: Tšehhimaal, Soome, Saksa DV, Portugal, India, Taani, Jugoslaavia, Sveits, Ginea-Bissau, Sri Lanka, Ungari. Peale selle on esinenud paljudel näitustel Eestimaal ja väljaspool Eestit. Kõikjal on Võru kunstiringi õpilasi saanud edu ja tunnustus.

Kunstikooli on läinud 26 ja kunstiinstituuti 10 ringist võrsunud õpilast.

leid. Sellega seoses meenub üks seik: vabariigi üks ideoloogiatippjuhte oli ringkäigul Võru rajoonis ajal, mil parajasti järjekordne näitus üleval. Et kodulinna rahvalt oli selle eest juba hulk kiitust kuulnud, olid asjaosalised õnnelikud ja elevil. Lõpus suur mees astuski üle läve. Ja juba ukselt kuulutas: «Ma ei näe siin pioneerlikkust!» See oli olemas, ainult et mitte välises, nagu tol ajal tavaks näidata oli...

SONA PIONEER TAHENDAB OLLA ESIMENE, EESRINDLANE, ALGATAJA. Nii on rajoonileht kirjutanud ühe varasema juubeli puhul. Viiekümnendate teisel poolel muutus Võru oma veematkadega Eesti tuntumaks matkakantsiks. Ka praegu on matkamine populaarne. Jõudnud on hoopis kaugemale ja kõrgemale, kui omal ajal mööda Koiva jõge Riiga (1 koht 1956. aasta «Sädeme» matkavõistlustel). 1957. aastal püstitati esimene televisiooni-antenn; saateid õnnestus vastu võtta Roomast, Londonist, Stockholmist, Kiievis... 1958: sündis filmiring, millest sügiseks kasvas välja iseseisev kinostudio. Kroonikakirjutaja on lisanud: pioneeride majas hakkas käima palju külalisi... Kuuekümnendatel oli rohkesti laagriromantikat, seitsmekümnendatesse jäi elukoharühmade kõrgeaeg... Läbi aastate ei ole pioneeride maja töötajad maha matnud lootust saada uus maja. Senise tegevusega on see igatahes ammu välja teenitud.

Tänavu on 75 ringi 1125 osavõtjaga. Jaanuaris loodi Antsla filiaal, mille hingeaks on keskkooli õppealajuhataja Kalev Zimmermann. Et oma maja seinte vahel muutub elamine üha kitsamaks, on ringid rajooni mööda laiali. Tänavu liisandub uusi ringe, nagu veematkade ring ja Parksepal meesindusring.

Selle majaga on seotud suur hulk inimesi ja mälestusi. Raadioringi omaaegsed poisid meenutavad entusiastlikku Ado Salumäed, karaktertantsijad heledameelset Oie Armandit (Kikkast), noored näitehuvilised südamlukku ja nõudlikku Leonora Rinkenit. Paljudel elustuvad mälus Hillar Uusi ja Harri Liiusi korraldatud veematkad. Albert Ivaski foto- ja kalaretked. Siit said sädeme elukutsevalikuks moekunstnik Katrin Kasesalu, filmikunstnik Ene Mänd, keraamik Ruth Treimuth, tantsule on truuks jäänud esimese balletilavastuse «Inetu pardipoeg» peaosaline Maie Pau. Kahjuks ei mahu paljude heade inimeste nimed lehte. Aga neid võib meenutada — ja meenutataksegi — 2. oktoobril kell 16 algaval 40. juubeliaastapäeva koosviibimisel kultuurimajas «Kannel».

Suurema sünnipäeva sees peetakse teine — tillem, kuid mitte tähtsusetum. 2. oktoobril täpselt viis aastat tagasi oli ansambli «Võrukaelad» esimene esinemine. Juubeliteol lauldakse publiku ees 100. korda.

AINULT ÜKS KÜSIMUS:

Võru Pioneeride Maja — mis on selle nime taga?

Asta Tagel, Põlva Keskkooli tööõpetuse õpetaja:

Olin direktor 1951. a. jaanuarist kuni 1952. aasta septembrini. See oli väga lühike aeg. Palju on meelest läinud. Mäletan, et organiseerimistööd oli tohutult — tegime hästi palju ringe, suvel linnalaagri. Ega puhkepäevi küll olnud. Lastel oli võimalik leida mitmekesist huvialalist tegevust. See oli see, mida me praegu ELOks nimetame.

Pioneeride majas oli mul peaaegu esimene töökoht (enne seda olin lühikest aega töötanud Kõlepi). Seal sain töökarastuse, puutusin kokku paljude toredate inimestega. Ringijuhitidest on mees Linda Malviste, kes õpetas tantsu, lauluõpetaja Isabella Hurt. Mudellenduritega tegeles Eino Kukk. Olid veel Albert Ivask ja Hillar Uusi... kõiki nimesid ei tule meelde. Arvan, et sealt sain tahtmise jääda tööle kooli — tööle lastega

Helgi Liius:

Mulle oli ta armas töökoht. Olin isegi direktor (1952–53); peamised tööaastad aga jäid aastanumbrite 1965–1987 vahele. Kiidan kollektiivi — üksi ei oleks ma midagi teinud. Väga palju on majast läbi käinud erkse vaimuga inimesi. Isabella Hurt, kes väsimatult otsis sobivat repertuaari ja häid lauljaid. Leonora Rinken oma haruldase pedagoogivaistuga. Kai Leete, kes üksnes ei seadnud tantsu ja utsitanud tantsijaid, vaid ka õmbles kostüüme... Kantsileis tikiti setu rahvarõivad. Jah, palju ilusaid inimesi on majast läbi käinud. Ja kus alles mõtteid tuli! Suvised laagri idee tuli Harri (Liiusi — L.V.) kaudu, siit kaudu see edasi koolidesse. Oli lausa auküsimus, et laager saaks tehtud.

Inimeste kaudu on need aastad meelde jäänud.

Mati Pakler:

Minule ka paljudele mu ringi lastele — teine kodu. Meenub ühe fotoringi kasvandiku kiri armeest: «Kui kunagi saab tulla veel sinna vana maja juurde piki elupuualleed...» Seda teed

KOLMETEISTKÜMNENDA DIREKTORI MONOLOOG

Reet Linnas on kolmeteistkümmes direktor. Ta tuli siia kaks aastat tagasi pedagoogitööst Lauluksa koolist. Just sel ajal algas paljude seniste töökspidamiste ja väljartuste ümberhindamine. Mis on kolmeteistkümnendal direktoril südames nüüd, juubeli lävel?

REET LINNAS:

«Töösuund on lausa uus: põhimääruse järgi määratletakse meid huvikoolina. Meie peamiseks ülesandeks peab jääma laste huvide arendamine, last huvitava tegevusega kõites tema isiksuse kujundamine.

IME haridussüsteemis nähakse tegevust huvikoolis kui üht alternatiivhariduse andmise varianti. Septembri keskel olime Karepal, kus arutelu käis huvikooli ümber. Aasta tagasi olid samas juba ühed mõttetallud olnud. Paraku pole ettevalmistatavas haridusseaduses huvikoolist sõnagi. Karepal leppisime kokku, et peame ise oma koha välja võitlema. Kaus aega on pioneerimajade (nüüd siis huvikoolide) hindamisel asjale lähenetud nõnda: nad võivad töötada, kuid ei pea. Kahjuks see suhtumine kestab, ja Hariduskomiteest alates. Seekordse arutelu keskmeks oli huvikoolide tuleviku IME tingimustes. Seni töötatakse vanade normatiivide järgi, edasimineku on mõeldav vaid siis, kui minnakse üle normatiivplaneerimise meetodile. Raha jaotamisele võetagu arvesse seda, kui palju ühe või teise huvikooli tööks vaja läheb. Kui

on ka ise palju käidud. Olin kaheksandas või üheksandas klassis, kui Hillar Uusi hakkas filme tegema. Filmitegijate punkti kukkusin ka ise, kaguni režissöörina. See pakkus elevust ja nõudis fantaasiat. Ise-tegemise rõõm oli tol ajal suur, elu oli ju palju vaesem kui praegu. Omal ajal oli pioneerimajas asju, mida mujal ei olnud. Vahepealsed aastad... Siiski, jälle on midagi, mis poisse majja tõmbab. Tänu maavanem Elmar Tiidule ja Väimela ST direktorile Heino Kuusikule oleme saanud nüüdisaegset tehnikat.

On ka kibestumisi olnud. Meie, vanemate olijate vahel on üheperetunne pärit just sellest ajast, kui me siin kitsas majas kõik koos olime.

Asta Määrts:

Pioneeride maja päevad on olnud minu jaoks õnnelik aeg täis ilusaid elamusi ja loominguilisi rõõme. Olen püüdnud oma tööga lastele sisendada ilumeelt, ausust, töökust, headust. Aitäh otsiva vaimuga Võru lastele, kelle käte vahel lihtne savi hakkab elama, kelle kätes püsivad võlupintslid ja pliiaidid.

VPM 40 — see kõlab uhkelt!

Kai Leete:

Usk, lootus ja armastus!

Ene Mänd (Kallion), «Tallinnfilm» joonisfilmi kunstniklavastaja:

Kõige paremad mälestused. Eriti suure tänu võlgu olen Asta Määrtsale. Pioneeride maja ringist on pärit mul kunstialg- ja keskkoolitus. Kõik mu neli last pürgivad kunsti poole. Kõige vanem poeg, kes lõpetab järgmisel kevadel keskkooli, tahab kunstiinstituuti astuda. Keskmise poeg käib kunstikallakuga klassis. Joonistavad ka noorem poeg ja tütar. Kuidas siis teisiti, kui emme ka joonistab.

Kui huvialaring on andnud elukutse, siis on see väga suur asi.

Ja veel. Mulle oli üllatus, et olen pioneeride majaga ühevanune!

Maie Pau (Sepp), kultuurimaja «Kannel» metoodik, rajooni rahvatantsuinstruktor:

Siit see tantsupisik on verre jäänud. Kai Leete särale võlg-neme tõsiasi, et meil oli huvi ja tahet tantsida keskkooli ajal ja hiljemgi. Mõtlen siin ka Anne Tolki, kes õpetab pionee-

Pioneeride maja töötajaid 1989. aasta sügisel. Esimene rida: Ular Lauk (malering), Kai Leete (balletiring), Ulle Hummal (nukumoe ring), Asta Määrts (kunstiring), Enno Raag (džuudoring); teine rida: Mati Pakler (video- ja fotoring), kultuuritöö organisator Aila Repp (näitering), metoodik Anneli Mee, Mari-ka Nisov (käsitööring), direktor Reet Linnas, Rein Peris (matkaring), metoodik Marge Mürk ja Helve Ott (aeroobikaring). Ulle Hummal, Aila Repp, Marge Mürk, Mati Pakler, Rein Peris, Ular Lauk ja Enno Raag on olnud oma maja lapsed.

Pildilt puuduvad klaverisaatjad Evi Vendelin ja Kaie Pallo ning õmblusringi juhendaja Tiina Lehist.

tahetakse tehnikaalasid arendada, kui tahetakse poistele huvikohast tegevust pakkuda, siis peab raha olema. Me võime tantsida koridorides, aga põlve otsas tehnikaringi ei tee. September on selline kuu, kui ma ei tahaks töö olla — pean tagasi saatma poisse, kes meie poole pöörduvad.

Kõik teavad meie kaht lagunevat maja. Ja see pärast soovin ma, et tõstetaks esile nende noorte inimeste entusiasmi ja loovat tööd, kes sellistesse tingimustesse sõandavad tööle tulla. Meil on loominguiline kollektiiv. Siin majas on alati

ride majas neidudele rahvatantsu. Ka ise olin pioneeride majas tantsuringi juhendaja. Sirje Pakler otsis mu üles ja kutsus.

Aeg on edasi läinud, meil on TV ja palju muud. Kuid tänu looja sädemele, mis Kaiest tuleb, kõdab tants tänagi lapsi.

Enno Raag:

Kui olin koolipoiss, käisin pioneeride majas malemängu harrastamas. 1973. aastal lõpetasin Tartu Ülikooli ja tulin Võru 1. Keskkooli saksa keele õpetajaks. Sealt Sirje Pakler mu pioneerimajja meelitas. Džuudo hakkas tõmbama ülikooli ajal, leidsin, et just see on õige ala. Džuudo pole üksnes füüsiline spordiala — siin on ka filosoofiline ja vaimne tagapõhi. Ise olen džuudo kaudu suhtlemist õppinud. See on suur stiimul õpetajale: õpetada neile, kes tahavad. Ringitöö pakub loomingulist vabadust. Kõige efektiivsem on töö siis, kui lähtuda sellest, mis käes — õpilastest eeskätt. Viisamat poisid on 5–6, isegi 7 aastat olnud. Neli aastat tagasi saime MEKi ühiselamu keldrisse saali ja korrastasime ise. Minu meelest on džuudo poistele ideaalne spordiala. Siin tulevad omadused, mis poistele vaja, eriti hästi esile: julgus, kiirus, osavus, jõud, enesekindlus. Kõik see, mis poisikesele vaja läheb.

Sirje Pakler, Nursi 9kl. Kooli direktor:

Olen tahtnud, et lastel oleks tegevust, et nad saaksid ennast arendada. Tahtsin ka, et ringe oleks. Püüdsin muretseda ringijuhte, kes lastega töötada tahtsid. Minul ei seostu pioneerimaja töö omaaegse pioneeritööga, vaid just ringide tegevusega.

Millest endal hea meel, on see, et kunstiringile said kultuurimaja ruumid. Rõõmu tegi ka, et mu käsitööringi mõned mänguasjad tulid välja postkaartidel. Unustamatud on laagrid ja näitused. Laager oli just selleks, et laps saaks seigeks mõned elus vajalikud asjad — lõkkesüütamise, telgi ülespaneku, sõlmed, söögitegemise väljas.

Pikkade tööaastate jooksul tuli mõnigi hall juus. Minu ajal «ehitati» kolm pioneerimaja. Viimati jõuti niikaugele, et isegi mööbli paigutus oli teada... Aga täna halvast ei tahata rääkida. Las meenub ainult hea ja ilus.

Kirjutanud LIINA VALPER
Pildistanud MATI PAKLER